

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Οι κοινωνικές παράμετροι της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Ενότητα 2: Η θεωρία των γλωσσικών κωδίκων
του B. Bernstein: προεκτάσεις.

Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου

Σχολή Επιστημών της Αγωγής

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία

Οι κοινωνικές παράμετροι της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Χειμερινό εξάμηνο 2015

Διδάσκουσα: Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου

avasil@ecd.uoa.gr

Μάθημα 2^ο: Η θεωρία των γλωσσικών κωδίκων του B. Bernstein: προεκτάσεις

Basil Bernstein (1924-2000)

1. Θεωρία των γλωσσικών κωδίκων
2. Θεωρία του αναλυτικού προγράμματος και των παιδαγωγικών πρακτικών

Basil Bernstein

Θεωρία των γλωσσικών κωδίκων

- Bernstein, B. (1971) *Class, codes and control*, Vol. 1, London; Routledge & Kegan Paul. (συνολικά 5 τόμοι μέχρι το 2000)
- Bernstein, B. (επιμ.)(1973) *Class, codes and control*, Vol. 2, London: Routledge & Kegan Paul.
- Μπερνστίν, Μπ. (1985α) «Κοινωνική τάξη και γλωσσική ανάπτυξη: μια θεωρία της κοινωνικής μάθησης» στο Α. Φραγκουδάκη *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*, Αθήνα: Παπαζήσης, σσ. 393-431.
- Μπερνστίν, Μπ. (1985β) «Κοινωνιογλωσσική προσέγγιση της κοινωνικοποίησης με αναφορά στη σχολική επίδοση» στο Α. Φραγκουδάκη *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*, Αθήνα: Παπαζήσης, σσ.433-468.

Θεωρητικές επιρροές

- Durkheim
- Douglas
- Vygotsky
- Halliday
- Sapir
- Whorf
- Mead
- Luria

Θεωρία των γλωσσικών κωδίκων

Διαφορές στον κώδικα επικοινωνίας των παιδιών εργατικής και μεσαίας τάξης παραπέμπουν σε διαφορετικές σχέσεις εξουσίας και διαφορετικό καταμερισμό εργασίας στην κοινωνία.

Θεωρία των γλωσσικών κωδίκων (συν.)

Οι ομιλητές ανάλογα με την κοινωνική προέλευσή τους, είναι εξοικειωμένοι με συγκεκριμένες εκδοχές μιας εθνικής γλώσσας:

- την κοινή γλώσσα (περιορισμένος κώδικας)
ή/και
- την επίσημη γλώσσα (επεξεργασμένος κώδικας)

Θεωρία των γλωσσικών κωδίκων (συν.)

Δύο είδη οικογενειακής κοινωνικοποίησης:

- α. Κοινωνικοποίηση επικεντρωμένη στη θέση
- β. Προσωπική οικογενειακή κοινωνικοποίηση

α. Κοινωνικοποίηση επικεντρωμένη στη θέση:

Οι απαιτήσεις που έχει μια οικογένεια από ένα παιδί, οι ανάγκες του έχουν να κάνουν με την ηλικία, το φύλο, την κοινωνική θέση του. Αυτό που απαιτείται κάθε φορά από το παιδί συνδέεται με παράγοντες που εκείνο δεν ελέγχει.

β. Προσωπική οικογενειακή κοινωνικοποίηση:

Κοινωνικοποίηση με βάση μια πιο «προσωπική» προσέγγιση, την ευαισθησία στις ατομικές ανάγκες και αλλαγές κατά την ανάπτυξη του παιδιού.

Περιορισμένος γλωσσικός κώδικας:

- Έκφραση ως εάν ο ακροατής να γνωρίζει τι θέλει να πει ο ομιλητής. Όχι τόσο σαφής. Μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο.
- Η γλώσσα της εργατικής τάξης, κατά τον Bernstein.

Περιορισμένος κώδικας: ο κώδικας της εργατικής τάξης

- Σύντομες, συχνά ανολοκλήρωτες φράσεις.
- Χρήση οριστικής και προστακτικής.
- Τυποποιημένη χρήση επιθέτων και επιρρημάτων.
- Δήλωση = αιτιολογία.
- Έμφαση στη λέξη και όχι στην πρόταση.
- Χρήση στερεοτυπικών εκφράσεων.
- Απουσιάζει το ατομικό ύφος.
- Γλώσσα ενταγμένη και εξαρτημένη από το πλαίσιο και συγκεκριμένη.
- Εξωλεκτικοί κώδικες επικοινωνίας
- Έκφραση ως εάν ο/η ακροατής/ρια να γνωρίζει τι θέλει να πει ο/η ομιλητής/ρια.
- Όχι τόσο σαφής (στοιχεία/επεξηγήσει θεωρούνται αυτονόητες).
- Εύκολο να προβλέψουμε τις συντακτικές και εκφραστικές επιλογές.
- Ασυνέχεια, λακωνικός λόγος.

Επεξεργασμένος γλωσσικός κώδικας:

- Έκφραση με σαφήνεια. Πιο γενικευμένος και αφηρημένος λόγος.
- Είναι ο κώδικας του σχολείου τον οποίο κατέχουν, σύμφωνα με τον Bernstein, τα παιδιά που προέρχονται από τη μεσαία τάξη.

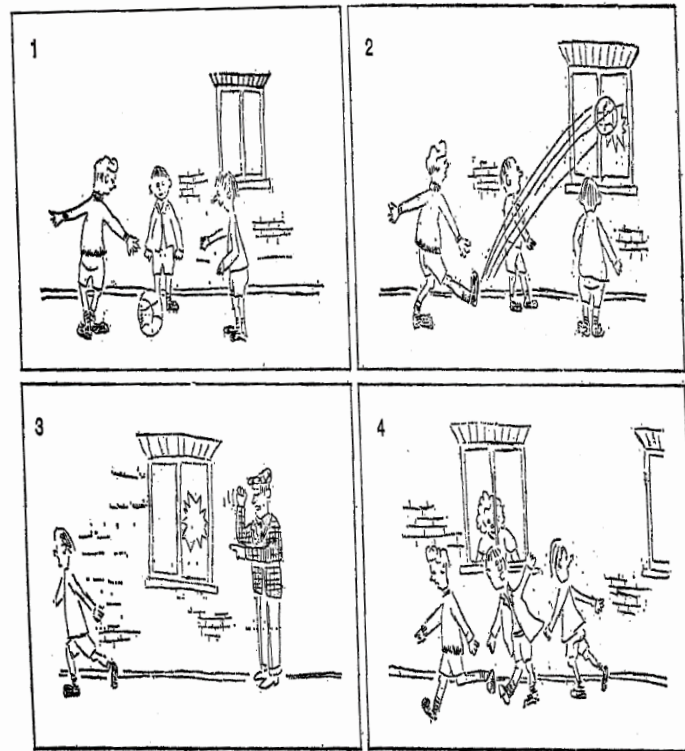
Επεξεργασμένος κώδικας: ο κώδικας της μεσαίας τάξης και του σχολείου

- Ακριβείς συντακτικές και γραμματικές δομές.
- Χρήση υποτακτικής.
- Έκφραση ατομικής προτίμησης και αξιολόγησης.
- Λογική λεγομένων.
- Αποπλαισιωμένος λόγος και πιο γενικευμένος.
- Έκφραση με σαφήνεια (επεξήγηση, λιγότερα αυτονόητα στοιχεία).
- Δύσκολο να προβλέψουμε τις συντακτικές και εκφραστικές επιλογές.
- Δυνατότητα άμεσης εξωτερίκευσης υποκειμενικών διαθέσεων.
- Επεξεργασία νοημάτων → αποσαφήνιση όταν η εμπειρία των άλλων είναι διαφορετική από εκείνη του ομιλητή.

Παράδειγμα: Ανάλυση του Peter Hawkins σε πεντάχρονα παιδιά εργατικής και μεσαίας τάξης (Bernstein 1971: 194, Bernstein 1973: 84):

Στα παιδιά δόθηκε σειρά τεσσάρων διαδοχικών εικόνων μιας ιστορίας και τους ζητήθηκε να τη διηγηθούν.

στο Bernstein 1973: 84

Παράδειγμα: Αποτελέσματα ανάλυση του Peter Hawkins σε πεντάχρονα παιδιά εργατικής και μεσαίας τάξης (συν.):

Ο Hawkins συγκεντρώνει δύο διαφορετικού τύπου περιγραφές:

1. «Τρία αγόρια παίζουν ποδόσφαιρο και ένα αγόρι κλωτσάει τη μπάλα και πηγαίνει στο παράθυρο η μπάλα σπάει το παράθυρο και τα αγόρια το κοιτάνε και ένας άντρας βγαίνει έξω και τους φωνάζει γιατί έσπασαν το παράθυρο γι' αυτό φεύγουν και μετά εκείνη η κυρία κοιτάει έξω από το παράθυρο και μαλώνει τα αγόρια.»
2. «Παίζουν ποδόσφαιρο και την κλωτσάει και πηγαίνει εκεί και σπάει το παράθυρο και το κοιτάνε και εκείνος βγαίνει έξω και τους φωνάζει γιατί το έσπασαν έτσι φεύγουν και μετά εκείνη κοιτάει έξω και τους μαλώνει.»

Κριτικές θεωρίας γλωσσικών κωδίκων

- (α) Ελλειμματική θεωρία για γλώσσα εργατικής τάξης
- (β) Γλωσσολογικός ή πολιτισμικός ντετερμινισμός

Προεκτάσεις θεωρίας γλωσσικών κωδίκων

- Φυσικός λόγος μητέρας-παιδιού προσχολικής ηλικίας, έρευνες στο πλαίσιο της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας από τη Ruqiyia Hasan και συνεργάτες: (Hasan 1986, Hasan&Cloran 1990, Cloran 1994, 1999, Williams 1999, 2001).
- Εμπειρική επεξεργασία θεωρίας και νεότερες συζητήσεις (Φραγκουδάκη 1987, Μπασλής 1988, Hasan 1995, Hasan 2004, Davies & Morais 2004, Christie 1999, Κονδύλη και Αρχάκης 2004, Christie & Martin 2007).

Βιβλιογραφία

- Μπερνστίν, Μπ. [1961](1985α) «Κοινωνική τάξη και γλωσσική ανάπτυξη: μια θεωρία της κοινωνικής μάθησης» στο Α. Φραγκουδάκη *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*, Αθήνα: Παπαζήσης, σσ. 393-431.
- Μπερνστίν, Μπ. [1971](1985β) «Κοινωνιογλωσσική προσέγγιση της κοινωνικοποίησης με αναφορά στη σχολική επίδοση» στο Α. Φραγκουδάκη *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*, Αθήνα: Παπαζήσης, σσ.433-468.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη [εδώ](#).

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου 2015. Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου. «Οι κοινωνικές παράμετροι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εισαγωγή». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: opencourses.uoa.gr/courses/ECD105.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: ΜΠΑΖΙΛ ΜΠΕΡΝΣΤΑΪΝ. Copyrighted. Σύνδεσμος:
http://www.thefullwiki.org/Basil_Bernstein. Πηγή: www.thefullwiki.org.

Εικόνα 2: Copyrighted.

